

Mogelijke examenvragen — geschiedenis van de staat in België

1. België kende vanaf haar ontstaan 3 bestuursniveau's. Leg de relatie tussen deze bestuursniveaus uit tijdens de beginfase van de Belgische onafhankelijkheid.

De nieuwe staat deelde haar bestuur in 3 niveaus in: lokaal, provinciaal en nationaal. De Belgische revolutie herstelde de macht van het lokale bestuursniveau. Zij konden eigen indirecte of directe belastingen heffen en hadden bevoegdheden rond buurtwegen, openbare gezondheid, basisonderwijs en armoedebestrijding. De provincies hadden bredere bevoegdheden (infrastructuur, landbouw, onderwijs,...) maar de provinciale zelfstandigheid werd beknot door de sterke positie van de provinciegouverneur die een directe vertegenwoordiger van de nationale overheid was. De provincie groeide uit tot een controleorgaan van de centrale overheid. Het nationaal niveau kreeg nog meer invloed wanneer in 1842 Leopold I de bevoegdheid kreeg om burgemeesters te benoemen.

2. Welke twee groepen waren de voortrekkers van de Belgische revolutie? Wat waren de motieven van elk van deze groepen om zich te verzetten tegen Willem I? Wat heeft elk van hen in de wacht kunnen slepen bij het vastleggen van de staatsordening van België in de grondwet?

De twee voortrekkers waren de liberalen en de katholieke conservatieven. De katholieke conservatieven, gesteund door de clerus, wilden dat hun machtspositie ten tijde van het Ancien Régime hersteld werd. Het vooruitstrevende verzet tegen Willem I, de liberalen, waren mensen uit de middenklasse die zich uitgesloten voelde van de politieke macht (intellectuelen, journalisten, welgestelde ambachtslui,...). Voor de liberalen waren de belangrijkste overwinningen de erkenning van de liberale vrijheden (vrijheid van mening, van pers) en de inperking van het vorstelijk absolutisme. Voor de katholieke conservatieven waren dat de zegelbelasting op pers en het selectief politiek burgerschap dankzij de hoge cijnsdrempel.

3. Waarom is België in 1830 geen republiek geworden?

Omdat de mogendheden op de Conferentie van Londen (1830-1831) als noodzakelijke voorwaarde stelden dat de staatsvorm deze van een monarchie moest hebben.

4. De Belgische revolutie wordt door bepaalde auteurs als een gestolen revolutie beschouwd. Wat bedoelt men daarmee?

De revolutie in 1830 was van bij het begin een sociale opstand. De arbeiders reageerden op de machteloze situatie waarin ze zich bevonden, op de armoede en de werkloosheid die het gevolg

waren van de crisis. De burgerij daarentegen wenste aanvankelijk geen revolutie. Ze onderdrukte het sociaal oproer hardhandig. Later zagen ze de arbeidersklasse als een te exploiteren groep die gemanipuleerd kon worden om de eigen eisen kracht bij te zetten. De bourgeoisie verliet het gevechtstoneel en liet de strijd over aan de arbeiders. Wanneer die succesvol bleek te zijn, pleegde ze een staatsgreep, zette ze de arbeiders aan de kant en ging ze met de resultaten van de revolutie aan de haal. Zo “stal” de burgerij de revolutie van de arbeiders.

5. Wanneer en in welke context is men tot de evenredige vertegenwoordiging gekomen?

De democraten wouden een duidelijkere weergave van de stem van de Belgen in het parlement. Ze pleitten daarom voor algemeen enkelvoudig stemrecht en evenredige vertegenwoordiging. Hiervoor probeerden ze de staat in te schakelen om druk uit te oefenen. De socialisten en liberalen vormden een antiklerikaal kartel, maar tevergeefs: in 1899 werd de evenredige vertegenwoordiging ingevoerd.

6. Waarom werden de lonen aangepast aan de kleinhandelsprijzen? Welke periode was dit en in welke context speelde dit zich af?

Door de aanpassing van de lonen aan de kleinhandelsprijzen werden loontrekkenden in enige mate afgeschermd tegen de hoge inflatie van de onmiddellijke naoorlogse periode. Dit speelde zich af rond 1919: de periode waarin de christelijke en socialistische vakbonden syndicale erkenning kregen.

7. Geef aan hoe het politieke burgerschap in België zich uitbreidde dadelijk na de Tweede Wereldoorlog.

Eenzijds werd de politieke gemeenschap uitgezuiverd van politiek onbetrouwbare Belgen. De eisen om politiek betrouwbaar te zijn waren scherp en zo verloren 90 000 kiezers hun politiek burgerschap.

Anderzijds was er een massale uitbreiding van het kiezerskorps door het toekennen van het volwaardig politiek burgerschap aan vrouwen. Stemrecht voor vrouwen was reeds grondwettelijk mogelijk gemaakt dadelijk na de Eerste Wereldoorlog. Toen had slechts een klein aantal vrouwen parlementair stemrecht verworven. In 1946 wou CVP dit stemrecht op parlementair vlak veralgemenen. In 1948 slaagden ze hierin en in 1949 konden zowel mannen als vrouwen volgens het principe van evenredige vertegenwoordiging deelnemen aan de verkiezingen.

8. Wat is pacificatiepolitiek en hoe werd dit toegepast in het schoolpact?

Pacificatiepolitiek is een politiek waarbij ondanks de grote tegenstellingen tussen zuilen uiteindelijk tot consensus gekomen wordt. Ondanks de verzuiling kan hierdoor politieke stabiliteit bereikt

worden. De mobilisatiestrijd rond de katholieke school resulteerde voor de CVP. De verkiezingen van 1958 resulteren in een overwinning voor hen. De katholieken halen een meerderheid in de Senaat, maar niet in de Kamer. Ze kwam dus aan de macht, maar niet met een homogene meerderheidsregering zoals daarvoor. Zonder schoolvrede kon een katholiek-liberale regering niet gevormd worden, dus maakte de meerderheidslogica van de periode 1950-1958 plaats voor het compromis. Dit historisch compromis wordt het schoolpact genoemd en toont hoe pacificatie er voor zorgde dat de wil om met de meerderheid te kunnen beslissen plaats moest maken voor een bereidheid tot compromis.

9. Waarom vragen godsdiensten hun erkenning aan in België? Welke voordelen genieten zij hierdoor en hoe kun je de voordelen van de erkenning historisch verklaren?

Wanneer een religie erkend wordt in België krijgt zij overheidssteun. Dit is historisch te verklaren met de Franse revolutie. Hier werd het katholicisme afgeschaft als staatsgodsdienst en werd de godsdienstvrijheid ingevoerd. Napoleon was bereid de Rooms-Katholieke kerk te ondersteunen mits deze zich inschakelde in zijn machtspolitiek. Zo maakte hij van priesters staatsambtenaren die loyaal moesten zijn aan de staat. Wanneer een religie erkend werd, kreeg zij bescherming van de staat. Op deze manier wou Napoleon het joodse volk (ongemerkt) integreren in de Franse natie.

10. Eén van de eerste stappen bij de staatshervorming was het invoeren van de bijzondere meerderheid voor het stemmen van bepaalde wetten. Wat bedoelt men met bijzondere meerderheid en geef aan waarom men dat toen heeft ingevoerd?

Voor die wetten geldt dezelfde procedure als voor gewone wetten, maar de vereiste meerderheid om ze goed te keuren is anders. Zo wordt een bijzondere meerderheid bereikt wanneer: er een meerderheid (50% +1) van de leden van iedere taalgroep bij de stemming in beide kamers aanwezig is, de meerderheid van de uitgebrachte stemmen in iedere taalgroep (van iedere kamer) een ja-stem is en het totaal van de ja-stemmen twee derden is de uitgebrachte stemmen is. Dit mechanisme beschermt de Franstalige minderheid tegen het eenzijdig opleggen van de wil van de Vlamingen op het institutionele vlak.

11. Verklaar de veranderingen in het staatsaandeel in de financiering van het sociaalzekerheidsstelsel gedurende de tweede helft van de 20ste eeuw.

Met het Sociaal Pact (1944) werd beslist dat de financiering van de sociale zekerheid steunde op bijdragen van werkgevers en werknemers, aangevuld met staatssubsidies. In de jaren '60 namen de vervangingsinkomens sterk toe. Uitkeringen waren niet meer forfaitair (iedereen hetzelfde) maar

vertegenwoordigden een zeker percentage van de verdiende lonen. Het waren vooral de werkgevers die hiervoor een extra duit in het zakje moesten doen. Vanaf 1965 moesten de beter betaalde loontrekkenden meer bijdragen tot sociale zekerheid. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd de sociale zekerheid toenemend een bekommernis van de politici. De ontoereikende inkomsten en de oplopende uitgaven de Staat waren in de eerste plaats een gevolg van de vergrijzing. De beroepsactieve bevolking moest een steeds grotere groep niet-actieven ondersteunen. Bovendien moest de Staat steeds meer opdraaien voor het sociale systeem, en de werkgevers steeds minder. In de jaren tachtig bereikten de overheidsuitgaven aan sociale zekerheid z'n hoogtepunt (zo'n 20% van het BBP). Aan de kant van uitgaven werd zwaar gesleuteld, tot in 1990 de sociale zekerheid nog maar 16,9% van het BBP besloeg. Doorheen de jaren negentig bleef dit procent schommelen rond dit cijfer. Zeker in het laatste kwart van de 20ste eeuw was de rol van de vakbonden zeer belangrijk in dit hele proces.

12. Sinds het einde van 19de eeuw kent België vormen van werkloosheidsuitkering. Geef aan hoe deze verzekering evolueerde doorheen de tijd en verklaar deze evolutie.

In de periode net voor de Eerste Wereldoorlog namen de lokale autoriteiten toch de werkloosheidsverzekering als publieke taak op en besteedden ze deze uit aan de syndicale werkloosheidskassen. Burgers konden een vrijwillige verzekering afsluiten. In 1919 werd op nationaal niveau beslist om deze werkloosheidskassen te steunen en hiervoor werd het Nationaal Crisis Fonds opgericht. Hierdoor subsidieerde de staat via het Crisisfonds de syndicale kassen. Tijdens het interbellum bleef de overheid het houden bij vrijwilligheid, maar ze dreef ook haar subsidies gevoelig op. Er was ook discussie over een verplichte werkloosheidsuitkering. Deze geraakt in een impasse, maar leide bij het hernemen van de crisis na 1937 wel tot het betrekken van de werkgevers in de financiering van de werkloosheidssteun. Het sociaal pact van 1944 leidt ertoe dat de werkloosheidsuitkering verplicht is: men gaan van sociale verzekering naar sociale zekerheid.

13. Sinds wanneer kregen vrouwen politiek burgerschap? Wanneer waren de twee grote evoluties en waarom kregen net deze vrouwen dat?

De eerste grote evolutie was na de Eerste Wereldoorlog: vrouwen krijgen gemeentelijk stemrecht vanaf 21 jaar. Niet-hertrouwde weduwen van gesneuvelde militairen en moeders van gesneuvelde militairen kregen om patriottische redenen ook het nationaal stemrecht. De tweede evolutie was na de Tweede Wereldoorlog. Toen werd het volwaardig politiek burgerschap toegekend aan vrouwen.

14. Waarom/in welke context ontstond:

RTT: Na de val van de regering Pouillet-Vandervelde nam Francqui het voortouw om de deficitaire overheid terug op de rails te krijgen. De telefonie was onderwerp van privatisering, maar de socialisten wilden liever grote investeringen zien in de telefonie, wat volgens de conservatieve katholieken en de liberalen niet haalbaar was. Als alternatief werd de Regie voor Telegrafie en Telefonie opgericht. De autonome regie kon zo een soepeler commercieel en industrieel beleid voeren dan een overheidsadministratie.

Progressieve inkomstenbelasting: in de periode na WO I, rond 1920-1921, stapelden de staatsschulden zich op als gevolg van de oorlog en de heropbouw van de schade veroorzaakt door die oorlog. Er was nood aan inkomsten. Er werden vooral leningen op korte termijn uitgeschreven, maar daarnaast werd de progressie belasting ingevoerd. De keuze hiervoor vertrok vanuit de overweging dat elke belastingplichtige moest bijdragen aan het staatsbudget volgens draagkracht.

Bankcommissie: in het kader van het economisch dirigisme ter bestrijding van de crisis in de jaren '30 waren de financiële groepen voorstanders van een bankcommissie om het publiek vertrouwen in de banksector te herstellen. Deze hoorde enkel een kwaliteitslabel te verlenen aan de banken. Ze slaagden erin van de bankcommissie een onafhankelijke organisatie te maken waarin de banken vertrouwenspersonen konden plaatsen.

Betaalde vakantie: verworvenheid van de Nationale Arbeidsconferentie (NAC), een paritair overlegorgaan op nationaal niveau dat werd opgericht naar aanleiding van de algemene staking in 1936 om de eisen van de arbeiders te bespreken.

Het statuut Camu: statuut voor rijksambtenaren, ingevoerd in 1937, dat brak met het gepolitiseerde aanwervingsbeleid dat de overheid voorheen hanteerde. De aanwerving van ambtenaren gebeurde nu op basis van een vergelijkend wervingsexamen georganiseerd door het Vast Wervingssecretariaat

ACV: In 1912 werd beslist om de Vlaamse en Waalse katholieke arbeidersbeweging te versmelten in één overkoepelende, nationale confederatie: het 'Algemeen Christelijk Vakverbond'.

Galopindoctrine: doctrine bedacht tijdens de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog, Alexandre Galopin, gouverneur van de Société Générale. Hij stelde dat er afspraken moesten gemaakt worden om de continuïteit van het industrieel patrimonium te garanderen. In ruil voor

economische medewerking moest de bezetter er mee voor zorgen dat de Belgische voedselbevoorrading op peil bleef.

Conventie van Genève of het Vluchtelingenverdrag: verdrag afgesloten in 1951 dat de aanzet was voor een internationaal vluchtelingenregime doordat een definitie van vluchteling op internationaal niveau werd vastgelegd. Het vluchtelingenverdrag kende vluchtelingen privileges toe.

Raad van State: nam vanaf 1946 de rechterlijke controle van de legaliteit van beleidsmaatregelen over. Dit administratief rechtsorgaan versterkte de rechterlijke invloed op de uitvoerende macht.

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens: werd in het heetst van de Koude Oorlog uitgewerkt en beoogde de individuele rechten en vrijheden van West-Europa op een positieve wijze te etaleren en juxtaponeren tegenover de weigering om de mensenrechten te respecteren in het Oostblok.

ABVV: werd opgericht in 1945 en zorgde voor het herstel van de eenheid van de linkse vakbond door de oude socialistische vakbond samen met het communistische Verbond der Eenheidssyndicaten en de renardistische Movement Syndical Unifié.

het Sociaal Pact: gesloten in 1944 als bekrachtiging van de informele gesprekken die er waren geweest tussen de werkgevers en de vakbonden. Het tekende een verplicht sociaal zekerheidssysteem uit alsook een stelsel van sociaal overleg.

Nationale Arbeidsraad: opgericht in 1952 als overlegorgaan voor het sociaal beleid.

Volksunie (VU): Vlaams-nationalistische partij opgericht in 1965 als alternatief voor de traditionele Belgische partijen. De communautaire kwestie was de bestaansreden van de nieuwe partij.

Rassemblement Wallon (RW): opgericht in 1968, ontstaan vanuit Waalse partijen en opgericht met het oog op de verkiezingen van 1968.

Front Démocratique des Francophones (FDF): pluralistische partij opgericht in 1964 die de lokale, Franstalige belangen in Brussel verdedigde.

ACLVB: vindt haar oorsprong in de tweede helft van de 19e eeuw. Ze is gegroeid uit verschillende liberale vakverenigingen die overal in het land ontstonden. In 1920 leidde dat tot de oprichting van de Nationale Centrale der Liberale Vakbonden van België. De naam werd in 1939 veranderd in ACLVB.

Verbond van Belgische ondernemingen (VBO): interprofessionele werkgeversorganisatie in België die ondernemingen uit de drie gewesten vertegenwoordigt. Het VBO wordt gevormd door verschillende sectorfederaties die de toonaangevende bedrijfstakken van de Belgische economie vertegenwoordigen. Voorheen heette de VBO het Verbond der Belgische Nijverheid (VBN).

Oostkantons, Duitse taalgemeenschap: in 1962 werd de taalgrens vastgelegd, voornamelijk tussen het Franstalige en het Nederlandstalige deel van het land, maar ook tussen de Franstalige en Duitstalige gebieden. Met de komst van de taalgrens werden die Duitstalige gebieden - de Oostkantons - uiteen gehaald. 25 gemeenten gingen het Duitse taalgebied vormen.

Verplichte pensioenverzekering: werd ingevoerd in 1911 voor mijnwerkers en zorgde voor een eerste breuk met de vrijwillige verzekering.

Arbitragehof, Grondwettelijk Hof: na de staatshervorming van 1970 werden in België gemeenschappen en gewesten opgericht die zelf wetsbepalingen konden uitvaardigen in die materies waarvoor zij bevoegd waren. Om te oordelen over eventuele bevoegdheidsoverschrijdingen die daarbij konden optreden, was er een instantie nodig om als "scheidsrechter" op te treden. Dit werd het Arbitragehof, die haar naam wijzigde in Grondwettelijk Hof.

Ministerie van Arbeid: ontstaan uit de splitsing van het ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg in 1958.

Het schoolpact: onderwijsakkoord gesloten in 1958 tussen de drie traditionele politieke partijen in België. Het schoolpact maakte een einde aan de schoolstrijd tussen de twee grote onderwijsnetten waardoor de levensbeschouwelijke breuklijn ontmijnd en gepacificeerd werd.